

Octave Mirbeau

BİR SİNİR HASTASININ
21 GÜNÜ

Çeviren: Alev Çamalan

üçn kta

* Bu eserin çevirisinde, yazarın kullandığı noktalama işaretlerine dokunulmamıştır.

I

Yaz, moda, yine bir tür moda olan sağlık ihtimamı seyahat etmeyi gerektirir. İtaatkâr, cemiyet hayatına saygılı, ensesi kalın bir burjuvasanız, nedenini tam olarak bilmeden, yılın belli dönemlerinde, işi gücü, zevkleri, tatlı uyuşuklukları ve hoş ilişkileri bir kenara bırakmanız ve dünyaya açılmanız gerekir. Gazetelerin ve onların seçkin okuyucularının ölçülü dili, bu eylemi yer değiştirme olarak tanımlıyor. Bu, seyahat kelimesine oranla daha az şiirsel, ama bir o kadar yerinde bir kelime. Şu bir gerçek ki gönül her zaman yer değiştirmeyi istemez, aslında hiç istemez de denilebilir, ama insanın kendini dostlarına, düşmanlarına, velinimetlerine, hizmetçilerine, daha alt tabakadaki insanlara kurban etmesi gerekir, zira seyahat para, paraysa tüm sosyal üstünlükler demektir.

Bu nedenle, beni tarifsiz derecede usandıran bir seyahat-eyim. Yolculuğun benim için soylu bir işkenceye dönüştüğü Pireneler'i dolaşıyorum. Burada beni en çok rahatsız eden şey dağların varlığı diyebilirim, zira dağlar — aynı şeyi o büyük ve yabani şiirler için de düşünürüm — benim için evrendeki şifasız mutsuzluğu, kapkara yılgınlığı, nefes aldırmayan ölümcül atmosferi temsil ediyor. Haşmetli biçimlerine, değişken aydınlıklarına hayranlık besliyorum. Beni dehşete düşüren şey, taşıdıkları bu ruhtur işte. Ölümün manzarası da bu satırları yazarken gördüğüm uçsuz bucaksız dağlar gibi

olmalı diye düşünürüm hep; insanların onları bu denli sevmesinin nedeni budur belki.

Pek şakacı Baedeker'in¹ *muhteşem güzelliğini* abartılı bir lirizm ile dile getirdiği bu şehrin özelliği, aslında onun bir şehir olmamasından ileri geliyor. Genellikle bir şehir sokaklardan, sokaklar evlerden, evlerse sakinlerden oluşur. X... 'e gelince, orada ne sokak, ne ev, ne de yerli bir sakin görürsünüz. Sadece oteller vardır. Durmaksızın tıksıran, tükürük saçıp küçük seller oluşturan bronşit bir ihtiyarın kapkara kursağına kurulu, tek bir hizada birbiri üzerine belirsizce yığılmış kışlalara yahut tımarhanelere benzeyen yetmiş beş koca bina... Sağda solda, otellerin giriş katındaki ya da kitapçı dükkânlarındaki tezgâhlarda resimli kartpostallar, şelale, dağ ve göl fotoğrafları, dağcı bastonları gibi gelenlerin ihtiyaç duyacağı her türden turistik malzemeyi bulabilirsiniz. Sonra, yamaçlara serpiştirilmiş evler... Ve bir deliğin dibinde, Romalılara uzanan termal tesis... Ah! Evet... Romalılar! İşte hepsi bu kadar... Tam karşınızda yüksek ve karanlık dağ... Arkanızda karanlık ve yüksek dağ... Sağa dönsen, eteğinde dingin bir gölün uyuduğu dağ... Solda desen, yine dağ ve bir göl daha... Gökyüzü yok... Tepende gökyüzünden eser yok... Donuk ve duman rengi kütlelerini bir dağdan ötekine sürükleyen koca bulutlar...

Dağlar uğursuz, lakin göllere ne demeli! Ah şu göller! Ne onu çevreleyen ne de yansıttığı bir şeye uyan, mavisini yalancı, mavisini zalim göller... Ne su mavisini ne gök mavisini ne de mavisinin mavisini göller... Sanki boyanmışlar... Ey tabiat! Bilhassa, Georges Leygues tarafından da pek sevilen ressam Guillaume

1 Karl Baedeker (1801- 1859) Turistler için gezi rehberleri yayımlayan Alman yayımcı.

Dubufe'ün ellerinde sembolik ve tinsel, engin yapıtlar haline dönüşünce...

Kayalıklı geçitlerinde ve saldırgan eteklerinde bunca katlanılmaz insan evladının toplanma bahanesi olmasalardı, tabii düşmanlıklarına bir de bunu eklemeselerdi, belki dağları dağ, gölleri göl olmalarından ötürü affedebilirdim.

Mesela X...'in yetmiş beş oteli tika basa ziyaretçi dolu. Nihayet kendime bir oda bulmayı başardım. Burası İngilizler, Almanlar, İspanyollar hatta Fransızlarla dolup taşıyor. Buraya hasta karaciğerlerini iyileştirmeye, sindirim bozukluklarına ya da cilt hastalıklarına şifa bulmaya değil — bakın bunu iyi dinleyin — eğlenmeye geliyorlar! Sabahdan akşama kadar sessiz şeritler ya da donuk sürüler halinde otellerin önünde dizildiklerini, vitrinlerin önünde topladıklarını, belli bir yerde uzun müddet dikildiklerini, kimi zamansa cep dürbünlerini, orada olduğunu bildikleri ve gerçekten de orada olan, ancak sonsuz surette kuşatıldıkları koca bulut duvarları yüzünden asla seçilemeyen aydınlık ve karlı dağlara çevirdiklerini görürsünüz. Sulak şehirlere has bir çirkinlikle beslenen bu dünya, gerçekten korkunç derecede biçimsiz... Tüm bu kalın maskelerin, koca göbeklerin arasında, günde ancak bir defa güzel bir yüz, işveli bir tavır ile karşılaşıyorum. Çocuklarda bile birer küçük ihtiyar havası var. Ne keder verici manzara! Zira burjuva sınıfının her yerde tükendiği açıkça fark ediliyor. Karşılaştığınız herkes, çocuklar bile, evliliğin kokuşmuş bataklığında öyle zavallıca peydah olmuş ki, hepsi şimdiden tarihe karışmış!

Dün akşam otelin terasında akşam yemeği yedim... Yan masada oturan adam gürültüyle bir şeyler anlatıyordu:

“Tırmanmak mı dediniz? Tırmanmak nedir söyleyeyim size! Ben her şeyi yaptım. Karşınızda oturan adam, rehbersiz başardı her şeyi... Burası tam bir fiyasko! Pireneler beş para etmez... Bunlar da dağ mı canım! İsviçre deseniz neyse... Mont-Blanc’a üç defa gittim... Çocuk oynucağıydı benim için... Beş saat sürdü... Evet, sevgili beyefendi beş saat...”

Sevgili beyefendi hiçbir şey söylemiyor, burnunu tabağın içine daldırıp yemek yiyordu. Diğeri tekrar söze girdi:

“Mont-Rose, Mont-Bleu ve Mont-Jaune’u hiç söylemiyorum... Onlar da fena değildi... Dinleyin, bir keresinde Sarah-Bernhardt’daydım, karda mahsur kalmış üç İngiliz’i kurtardım. Ah! Faşoda meselesini² öngörebilseydim yapar mıydım hiç!”

Tam olarak duyamadığım bir şeyler daha anlatmaya devam ediyordu, ama “Ben! Ben! Ben!” diye bağırıp durduğunu işitebiliyordum. Sonra garsona sövüp sayıyor, tabakları geri yolluyor, şarabın markası yüzünden kavga çıkarıyor ve yeniden arkadaşına dönüyordu:

“Size söylüyorum işte! En zorlu işlerin üstesinden ben geldim. Dört saat kürek çekerek Cenevre Gölü’nü geçtim... Territet’den Cenevre’ye kadar! Evet, ben... Ben... Ben!”

Bu beyefendinin su katılmamış bir Fransız olduğunu size söylememe gerek yoktur herhalde.

Çingenelerin müziği daha fazlasını iştiteme engel oldu. Evet, bir de çingene müziği var... Gördüğünüz gibi, şimdi her şey tamam oldu...

Benim için, sizi burada beraber olduğum birtakım insanlarla ve de bazı dostlarımla tanıştırmaktan daha önemli ne

2 Dönemin İngiltere ve Fransa’sını karşı karşıya getiren önemli bir siyasi meseledir. Faşoda Buhranı olarak da bilinir. –Ç.N.

olabilir? Coğunlukla gülünç ve tiksindirici insanlar. Genç kızların okumasını doğru bulmadığım türden namussuzluklarda mükemmeliyete ulaşmış oldukları söylenebilir. Benim hakkımda 'İşte, tuhaf ahbabları olan bir bey' dediğinizi duyar gibiyim, ama hiç tuhaf olmayan ve arkalarından konuşmadığım dostlarım da var. Çünkü onlara pek kıymet veririm. Bu yüzden değerli okuyucularım, siz sevgili beyler ve sıkılğan hanımlar, 'Bana dostunu söyle sana kim olduğunu söyleyeyim' atasözünü bana yakıştırmamanızı rica ediyorum. Zira size sıklıkla çirkin yüzlerini ifşa edeceğim, pek eğitici olmayan, utanç verici sohbetlerini aktaracağım bu insanlar, en azından atasözünün ima ettiği biçimde dostum değiller... Onlarla tesadüf eseri tanışıyorum, lakin bu başka bir mesele. Yaptığım şeyi onaylamıyorum elbette. Sonra, bu tesadüfi tanışıklığı, sizi ve yazarken de kendimi eğlendirmek adına, sürekli bir hale getiriyorum... Hayır, kendimi eğlendirmek için!

Bu, dostum Robert Hagueman'ın aslında dostum olmadığını size açıklamak adına yaptığım bir giriş. O, bir zamanlar tanıdığım, senli benli olduğum, ara sıra tesadüf eseri karşılaştığım, sohbetinden hazzetmediğim bir adamdı. Siz onu zaten tanıyorsunuz, çünkü dostum bir birey değil, topluluk. Büyük gri fötr şapka, siyah ceket, pembe gömlek ve beyaz yaka, çizgili pantolon, siyah deri ayakkabılar... Plajlarda ve dağlarda görebilirsiniz onları. Belki de şu an, aynı kıyafeti giymiş, aynı ruhu taşıyan otuz bin Robert Hagueman vardır. Elbette bu ruhlar pek uygun pazar ürünleridir, kesimleri kolay, kumaşları da ucuz olur.

Bu sabah büvetten çıkarken dostum Robert Hagueman'ı gördüm. Hoş banyoların kurucuları, dünyevi kaynakların duyargaları Romalılar'dan beri daha kimleri kimleri gören

ağaçlıklı yoldaki bilge çınar ağaçlarını pek de heyecanlandırmayacak bir ihtimamla süslenmişti. Önce, bir tencere kuşanmış dereden su taşıyan, ardından belediye görevini yerine getirmek adına suyu patıkaya serpiştiren bir yol işçisini seyrederek gibi yaptım... Hatta dostuma uzaklaşması için zaman tanımak adına, kullandığı öncü bayındırlık malzemesinin tuhaflığına dair bir sohbete giriştim yol işçisiyle. Ancak Robert Hagueman beni — ve de işçiyi — fark etti.

Bembeyaz elini bana uzatarak, “Ah! Kimleri görüyorum. Senin burada ne işin var? Bilirsin, ufak tefek yaramazlıklarının duyulmasından nefret ederim.” dedi.

“Dolaşmaya geldim... Peki ya sen?” diye sordum.

“Ah! Ben mi? Tedavi için buradayım... Doktor tavsiye etti... Biraz keyifsizim, anlarsın ya...”

Sohbet bir anda bayağılaşmaya başladı. Robert bana ertesi gün Paul Deschanel’in³ geleceğinden, bu sene pek tadı olmayan kumarhaneden, iyi gitmeyen güvercin avından söz etti. “Hiç kadın yok, duyuyor musun dostum!” diye hayıflandı. “Bu sene nerede bunlar? Doğrusu hiç bilmiyorum... Berbat bir yıl, görüyorsun...”

“Kadın yoksa dağlar var!” diye bağırdım alaycı bir coşkuy-la. “Burası gerçekten harika... Tam bir yeryüzü cenneti... Şu bitki örtüsüne, alev çiçeklerine, gürgen boyuna ulaşmış kasımpatılara bir bak! Hangi düş diyarından geldiği belli olmayan koca gül ağaçlarına ne demeli! Sanki Bernard de Jussieu’nun⁴ şapkasından çıkmışlar!”

3 Paul Deschanel (1856-1922) Psikolojik rahatsızlıklarından ötürü görevinden istifa etmek zorunda kalan Fransız siyaset adamı. —Ç.N.

4 Bernard de Jussieu (1699-1777) XV. Louis tarafından Trianon’da bir botanik bahçesi kurmakla görevlendiren ünlü botanikçi. —Ç.N.

“Ah Tanrım! Ne kadar safsın!”

Kendimden geçerek, “Peki, dağlardan akan sular, buzullar...” dedim. “Bunlar da mı bir şey ifade etmiyor senin için?”

“Beni gerçekten eğlendiriyorsun. Söylesene, gemiyle gezen şu ihtiyarlara benzer halim var mı? Dağlardan akan suyla hayallere dalacak biri değilim! Dağların şaşılacak nesi var sanki? Mont-Valérien Tepesi gibi bir şey işte. Ondan biraz daha büyük, daha sıkıcı, o kadar...”

“O halde denizi mi tercih ediyorsun?”

“Deniz mi? Sen neden bahsediyorsun? Hayır, küçüğüm. On beş yıldır yazları Trouville’e gidiyorum... Hayatı boyunca bir kez deniz görmüş biri olmakla övünebilirim... Beni gerçekten tiksindiriyor... Ah! Hayır... Sanırım senin tabiat manzarası dediğin şeylerle kendimi avutmaktan daha başka şeyler var aklımda... Bunlara karnım tok, anlarsın ya!”

“Ama buraya sağlığın için geldin değil mi? En azından tedavi görüyor musun?”

“Çok ağır olmamak kaydıyla görüyorum, evet.”

“Ne yapıyorsun peki?”

“Tedavi olarak mı?”

“Evet.”

“Bir düşüneyim... Sabah dokuzda kalkıyorum. Büvetin çevresindeki parkta turluyorum... Ona buna rastlıyorum... Biraz soluklanıyoruz... Ne denli sıkıldığımızdan söz ediyoruz... Kılık kıyafet dedikodusu yapıyoruz... Bu beni öğle yemeğine kadar oyalıyor... Öğle yemeğinden sonra Gaston’da poker var... Sonra kumarhane... Bir aile bankasının üç kuruşluk kodamanları ile sıkıcı bir bakara molası...

Akşam yemeği... Tekrar kumarhane... İşte böyle... Ertesi gün hepsi yeniden başlıyor... Ara sıra, Toulouse'dan ya da Bordeaux'dan kibar bir fahişeyle gönül eğlendiriyorum... Ah! Zavallı dostum, onları bilemezsin! Peki, şuna ne demeli? Bütün hastalıkları iyileştirebilecek bu şeyler bende hiçbir etki göstermiyor... Buraya nasıl geldiysem hâlâ öyleyim... Şu kaplıcalar da beş para etmez zaten..."

Havayı soluyarak "Hele şu koku!" dedi tiksintiyle. "Alıyor musun? Mide bulandırıcı..."

Büvetten gelen ve çınarların arasında dolanan hiposülfid kokusu etrafa yayılıyordu.

"Tıpkı şey gibi kokuyor..." dedi. "Tabii ya! Ah! Ne anıydı ama... Markiz'in evi gibi kokuyor..."

Birden kahkahayla gülmeye başladı.

"Bir gün, Markiz ve ben restoranda yemek zorunda kalmıştık... Markiz'i hatırlarsın... İki yılını geçirdiğim şu uzun boylu sarışın... Hatırlamıyor musun yoksa? Dostum, Paris'te herkes tanır onu. Neyse boş ver!"

"Bu Markiz hikâyesi nedir?"

"Pek zarif bir kadındı... Biliyor musun dostum... Eski-den Concarneau'da çamaşırçılık yapardı. Kimin sayesinde hiç bilmiyorum, ama önce Markiz, sonra da Turnbridge Markizi oldu. Bir entelektüel olduğunu da söylemeliyim! Markiz – tam bir çılın – daha önce kararlaştırdığımız biçimde evde yemek istedi. Olur dedim... Ona gidiyoruz. Kapıyı kapatmamızla beraber sofadaki dayanılmaz koku soluğumuzu kes-ti. 'Yüce Tanrım!' diye bağırdı Markiz. 'Yine annem olmalı, bu huyundan onu vazgeçiremeyeceğim.' dedi. Çıldırırışça-sına mutfağa gitti. Soylu anne lahana çorbası pişiriyordu.

Bizimki bağırma devam etti, ‘Sana benim evimde lahana çorbası pişirmemeni kaç kere söyleyeceğim! Bütün evi kokutuyor... Ya sevgilimi değil de başka birini getirseydim... Bu tuvalet kokusunu nasıl açıkladım ona? Şimdi iyice anladın mı?’ Sonra da bana dönüp şöyle dedi: ‘Tanrı aşkına, bir alay askerin buraya gelip yellendiğini söylerlerdi...’

Bu anıyla birden hüzünlenerik iç çekti.

“Ne kadar hayranlık verici bir kadındı... Anlıyor musun? Hem de zarif! İşte, bizi durmadan takip eden bu koku var ya... Bana Turnbridge annenin lahana çorbasını hatırlatıyor... Tıpa tıp aynısı...”

“Markiz’in hatırası bu kokuya katlanmanı kolaylaştırıyor olmalı.”

Sonra elimi uzatarak, “Hadi hoşça kal, umarım sıhhatine kavuşursun... Ben tedavini bölmeyeyim...” diyerek ayrıldım.

“Daha neler! Daha neler!” diye peşimden seslendi. Ama ben çimenlik tarafına atlayarak dostumla arama koca bir sekoya ağacının kalın gövdesini sokmayı başardım.